

ΚΟΡΝΤΙΛΙΑ ΦΑΪΝ

Royal Society Science Book Prize 2017

Ο ΜΥΘΟΣ
ΤΩΝ ΔΥΟ

ΦΥΛΩΝ

ΚΑΤΑΡΡΙΠΤΟΝΤΑΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ
ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Θεματική κατηγορία: Κοινωνιολογία

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: TESTOSTERONE REX
Από τις Εκδόσεις W. W. Norton & Company, Νέα Υόρκη 2017

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Ο μύθος των δύο φύλων**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Cordelia Fine

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Μαρία Βαρδοπούλου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Τσίρης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

© Cordelia Fine, 2017

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2019

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2019

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2852-9
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2853-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 - fax: 2102819550 - e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr - <http://blog.psychogios.gr>

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 - fax: 2102819550 - e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr - <http://blog.psychogios.gr>

ΚΟΡΝΤΙΛΙΑ ΦΑΪΝ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ

ΚΑΤΑΡΡΙΠΤΟΝΤΑΣ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ
ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

*Μετάφραση:
Μαρία Βαρδοπούλου*

Για τον Isaac και τον Olly

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΤΕΣΤΟΣΤΕΡΟΝΟΣΑΥΡΟΣ ΡΕΞ.....	13
ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	30

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ	35
2. ΕΚΑΤΟ ΜΩΡΑ;	59
3. ΜΙΑ ΝΕΑ ΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΣΕΞ	85

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΠΑΡΟΝ

4. ΓΙΑΤΙ ΝΑ <i>ΜΗΝ</i> ΜΠΟΡΕΙ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΝΑ ΜΟΙΑΖΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΑΝΔΡΑ;.....	113
5. ΜΟΝΟΧΝΟΤΟΙ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΕΣ	151
6. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΟΡΜΟΝΙΚΗ ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΕΣΤΟΣΤΕΡΟΝΟ- ΣΑΥΡΟΥ;	181
7. Ο ΜΥΘΟΣ ΤΩΝ LEHMAN SISTERS	217

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ – ΜΕΛΛΟΝ

8. ΑΝΤΙΟ, ΡΕΞ.....	251
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	289
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	383
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	395

*Ωστόσο, εκτός από οργή, τρέφω μέσα μου και ελπίδα,
διότι πιστεύω βαθιά στην ικανότητα των ανθρώπων
να πλάθουν ξανά και ξανά τον εαυτό τους προς το καλύτερο.*

–ΤΣΙΜΑΜΑΝΤΑ ΕΝΓΚΟΖΙ ΑΝΤΙΤΣΙ,
«We should all be feminists»¹

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΤΕΣΤΟΣΤΕΡΟΝΟΣΑΥΡΟΣ ΡΕΞ

Ένα αξέχαστο βράδυ, κατά τη διάρκεια του οικογενειακού δείπνου, ανέφερα ότι ήταν καιρός να στερήσουμε τον νέο μας σκύλο. Εδώ θα πρέπει να σημειώσω ότι ο μεγαλύτερός μου γιος έχει ένα περίεργο, ασυνήθιστο για την ηλικία του, πάθος με την ταρίχευση. Έτσι, από τότε που αυτό το άτακτο, τρυφερό κουτάβι μπήκε στην οικογένειά μας, ο γιος μου επιμένει ότι, μετά τον θάνατό του, το σκυλί θα πρέπει να συνεχίσει να ζει, όχι μόνο στις καρδιές μας, αλλά και βαλσαμωμένο με φορμαλδεΐδη σε μια γουστόζικη πόζα στο σαλόνι μας. Επομένως, για τον γιο μου, ο ευνουχισμός που πρότεινα ήταν μια προσωρινή λύση μέχρι να έρθει εκείνη η μέρα. Αφήνοντας κάτω τα μαχαιροπίρουνά του, αναφώνησε γεμάτος ενθουσιασμό: «Μπορούμε να κάνουμε τους όρχεις του μπρελόκ!»

Ύστερα, ακολούθησε μια ζωνηρή συζήτηση σχετικά με το πόσο καλή ακουγόταν αυτή η ιδέα.

Δύο είναι οι λόγοι για τους οποίους μοιράζομαι μαζί σας αυτή την προσωπική στιγμή οικογενειακής ευτυχίας. Ο πρώτος είναι ότι θέλω να επισημάνω πως, παρά την επικρατούσα εικόνα της φεμινίστριας ως μιας γυναίκας που δε βρίσκει τίποτα πιο τονωτικό από το να ξεκινάει την ημέρα της ξεκλειδώνοντας το γραφείο της με ένα μπρελόκ κλειδιών από το οποίο κρέμονται όρχεις ανθρωπίνων διαστάσεων, έφερα ισχυρή αντίρρηση στην πρόταση του γιου μου.

Ο δεύτερος είναι ότι η εικόνα αυτή λειτουργεί και ως αλληγορία. Ένα ζευγάρι όρχεις που κρέμονται από ένα μπρελόκ σίγουρα θα τραβήξουν την προσοχή, θα εντυπωσιάσουν. «Τι ωραίο μπρελόκ που έχεις», θα σχολίαζε ευγενικά ο κόσμος. Ωστόσο,

αυτό που πραγματικά θα υπονοούνταν είναι ότι ένα σημαντικό κομμάτι της ταυτότητάς σου είχε μόλις προσδιοριστεί. Η ιδιοσυγκρασία σου, η πολυπλοκότητα, οι αντιφάσεις σου, όλα όσα έχεις κοινά με αυτούς που δεν έχουν γεννητικά όργανα στα μπρελόκ τους – όλα αυτά παύουν πια να έχουν σημασία. Αυτό που είσαι είναι ένας άνθρωπος με όρχεις στο μπρελόκ του.

Το βιολογικό φύλο τραβάει την προσοχή μας με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Μας συνεπαίρνει το διατηρούμε μονίμως στο προσκήνιο. Κάτι τέτοιο μπορεί να φαντάζει απολύτως λογικό. Εξάλλου, η κατηγοριοποίηση με βάση το φύλο – αν διαθέτει κάποιος γυναικεία ή ανδρικά γεννητικά όργανα – είναι προφανώς απαραίτητη για την αναπαραγωγή. Επιπλέον, αυτή η φυλετική κατηγοριοποίηση αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία διαμορφώνεται η κοινωνία. Το φύλο είναι συνήθως το πρώτο πράγμα που επιθυμούμε να μάθουμε όταν έρχεται ένα μωρό στον κόσμο, και η τελευταία δημογραφική πληροφορία την οποία ενδέχεται να ξεχάσουμε για κάποιον. Ίσως, λοιπόν, να μην πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι συχνά θεωρούμε το βιολογικό φύλο ως πρωταρχική κινητήρια δύναμη ανάπτυξης, η οποία δημιουργεί όχι απλώς δύο είδη αναπαραγωγικού συστήματος αλλά και δύο είδη ανθρώπων.¹

Στον πυρήνα αυτού του σκεπτικού βρίσκεται μια γνωστή ιστορία σχετικά με την εξέλιξη (η οποία ονομάστηκε εύστοχα «Ευρύτερη Βιολογική Εικόνα» από τον Τζον Ντιπρέ, Καθηγητή Φιλοσοφίας της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο του Έξετερ και έναν από τους δριμύτερους κριτικούς της²). Όπως γνωρίζουμε όλοι, η επιμέρους συμβολή των δύο γονέων στο θαύμα της ανθρώπινης ζωής είναι εξαιρετικά άνιση. Σύμφωνα με τους πρόχειρους υπολογισμούς μου, στη μητέρα οφείλεται πρακτικά μια ολόκληρη ζωή αμέριστης ευγνωμοσύνης για τη δωρεά του ωραίου, στρουμπουλού ωαρίου της, τις σαράντα εβδομάδες πλήρους διαμονής και διατροφής στη μήτρα της, πολλές

ώρες τοκετού και μήνες θηλασμού. Ωστόσο, για τον πατέρα, ο οποίος είναι πιθανό ότι, μέχρι τη γέννα, δεν προσέφερε τίποτα παραπάνω από ένα σπερματοζωάριο, ένα γρήγορο νεύμα εκτίμησης μοιάζει αρκετό. Αυτή η βασική διαφορά μεταξύ των φύλων στη βιολογική τους επένδυση σε ένα μωρό σημαίνει ότι, τουλάχιστον εν μέρει, στο μακρινό παρελθόν, τα φύλα είχαν ανάγκη από δύο διαφορετικούς τρόπους ζωής προκειμένου να γνωρίσουν αναπαραγωγική επιτυχία. Αυτός, φυσικά, είναι και ο μόνος υπολογισμός που απαιτείται στη λογιστική της εξέλιξης. Η πολύ μικρότερη ελάχιστη επένδυση των ανδρών σε ένα μωρό συνεπάγεται ότι αυτοί έχουν τη δυνατότητα να αποκομίσουν τεράστια αναπαραγωγικά οφέλη κάνοντας σεξ με πολλές γυναίκες: κατά προτίμηση, νεαρές και γόνιμες. Δεν ισχύει το ίδιο και για τη γυναίκα, η οποία περιορίζεται κυρίως από τη δυσκολία πρόσβασής της σε πόρους που θα τη βοηθήσουν να φροντίσει το βιολογικά πανάκριβο τέκνο της.

Κι έτσι, οι διάφορες εκδοχές αυτού του γνωστού υπολογισμού συνεχίζονται, σαν ένα είδος φυσικής φυλετικής επιλογής –λόγω του πλεονεκτήματος που κάποια άτομα απολαμβάνουν σε σύγκριση με άλλα του ίδιου φύλου ως προς την αναπαραγωγή–,³ διαμορφώνοντας ακολούθως τη διαφορετική φύση των δύο φύλων. Οι άνδρες έχουν αναπτύξει έναν χαρακτήρα ερωτικά ασυγκράτητο, τολμηρό και ανταγωνιστικό, αφού αυτές είναι οι ιδιότητες που τους επιτρέπουν να συγκεντρώσουν τους υλικούς και κοινωνικούς πόρους τους οποίους οι γυναίκες βρίσκουν ελκυστικούς, και να μετατρέψουν αυτό το σεξουαλικό ενδιαφέρον σε αναπαραγωγικό κέρδος. Ένας άνδρας θα τα πήγαινε καλούτσικα παραμένοντας με μία γυναίκα, αλλά τέτοια καλά παιδιά ποτέ δεν κερδίζουν το αναπαραγωγικό λαχείο. Για τις γυναίκες, αντίθετα, το κόστος μιας τέτοιας άπληστης, καταναλωτικής συμπεριφοράς είναι συνήθως πολύ μεγαλύτερο από το κέρδος. Κάποιοι συγγραφείς προτείνουν στις γυναίκες μια εξελιγμένη στρατηγική

καιροσκοπικών περιπτώσεων με γενετικά ανώτερους άνδρες κατά τη διάρκεια της γόνιμης περιόδου του έμμηνου κύκλου τους, με σκοπό να αρπάξουν «καλά γονίδια». ⁴ Ωστόσο, οι γυναίκες που αναπαράγονταν συχνότερα στο μακρινό παρελθόν είχαν ψυχολογικά την τάση να παίζουν εκ του ασφαλούς, επικεντρώνοντας την ενέργειά τους στη φροντίδα του πολύτιμου τέκνου τους παρά στο κυνήγι εραστών, πλούτου και δόξας.

Όλα αυτά ακούγονται σαν μια έκφραση ψυχρής, αντικειμενικής και αδιαμφισβήτητης εξελικτικής λογικής. Οι φεμινιστές μπορούν να διαμαρτύρονται κατά της πατριαρχίας και να κραδάνουν θυμωμένα τα μπρελόκ με τους όρχεις τους όσο θέλουν· οι θεμελιώδεις αρχές της αναπαραγωγής, όμως, δεν πρόκειται να αλλάξουν, ούτε θα αλλάξει και η πληθώρα συνεπειών που αυτές επιφέρουν για τον εγκέφαλο και τη συμπεριφορά των σύγχρονων ανθρώπων. Ακούμε συχνά ότι οι συνέπειες αυτές μοιάζουν να συμπεριλαμβάνουν δραστηριότητες που ξεπερνούν κάθε φαντασία των προγόνων μας, όπως την ικανότητα να αναπτύσσει κανείς κυτταροκαλλιέργειες στο βιολογικό εργαστήριο ή να ταξιδεύει με μεγάλη ταχύτητα μέσα σε ένα τροχοφόρο μεταλλικό κουτί. Αναλογιστείτε, για παράδειγμα, τον τρόπο με τον οποίο ο Χάισμπερτ Στοτ, ψυχολόγος στο Πανεπιστήμιο της Γλασκόβης, εξηγεί τη διατήρηση της ψαλίδας μεταξύ των φύλων στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών.

Οι άνθρωποι συχνά καθοδηγούνται από τις ασυνείδητες επιθυμίες τους. Κατά την Εποχή του Λίθου, οι άνδρες χρειάζονταν να είναι κυνηγοί και οι γυναίκες να φροντίζουν τα μικρά τους, και η φύση βοήθησε, αποτυπώνοντας κάποιες από αυτές τις δεξιότητες στο «λογισμικό» του εγκεφάλου μας. Όλο αυτό εξακολουθεί να επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο σκεφτόμαστε σήμερα. ⁵

Οφείλω να ομολογήσω ότι κανένας από τους πολλούς μαθηματικούς και επιστήμονες που γνωρίζω δε διεξάγει έρευνα με τρόπο που να θυμίζει ανθρώπους των σπηλαιών να κυνηγούν αγριογούρουνα με δόρατα, αλλά, φυσικά, τα πράγματα μπορεί να γίνονται αλλιώς στη Γλασκόβη. Παρόμοιο συσχετισμό μεταξύ του παρελθόντος και των σημερινών ανισοτήτων κάνει και ένας αρθρογράφος σε περιοδικό για τη Formula 1:

Ο άνθρωπος του 21ου αιώνα έχει παλαιολιθικό μυαλό.

Μπορεί οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής να μη συμμετείχαν στο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα της Formula 1, αλλά η ανταμοιβή της επιβίωσης και, βέβαια, του ζευγαρώματος οδήγησε σε ένα ανδρικό μυαλό που ήταν προγραμματισμένο να αποζητά το κυνήγι, την επιθετικότητα και το ρίσκο.

Μελέτες έχουν αποδείξει ότι αυτό αντικατοπτρίζεται στον τρόπο με τον οποίο οι άνδρες οδηγούν αυτοκίνητα σήμερα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο υπάρχει μεγαλύτερο ποσοστό αυτοκινητικών δυστυχημάτων μεταξύ των ανδρών από ό,τι μεταξύ των γυναικών. Οι γυναίκες, φυσικά, ήταν εκείνη την εποχή εξειδικευμένες στην ανατροφή και την προστασία των παιδιών τους. Μπορεί όλα αυτά να ακούγονται ιδιαίτερα φαλλοκρατικά, αλλά πρόκειται απλώς για τον συνδυασμό ιστορικών γεγονότων και πρόσφατης επιστημονικής μελέτης.⁶

Πράγματι! Τι το φαλλοκρατικό έχει η αντικειμενική έκθεση επιστημονικών συμπερασμάτων; Υπάρχουν καν φαλλοκράτες στις μέρες μας; Ή πρόκειται απλώς για ανθρώπους που αναγνωρίζουν ότι το μυαλό και η φύση μας έχουν διαμορφωθεί από τις εξελικτικές πιέσεις του παρελθόντος, οι οποίες σχετίζονταν μόνο με την αναπαραγωγική επιτυχία, χωρίς να νοιάζο-

νται για τις μελλοντικές συνέπειες που θα είχαν στην αντιπροσώπευση του γυναικείου φύλου στο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα της Formula 1 ή στα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων; Εξάλλου, όπως παρατηρεί ο νευροβιολόγος Λάρι Κέιχιλ, του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, στο Ιρβάιν:

Το να επιμένει κανείς ότι, ως διά μαγείας, η εξέλιξη δεν άσκησε πολλών ειδών επιρροές στον ανθρώπινο εγκέφαλο με βάση το βιολογικό φύλο, ή ότι, ως διά μαγείας, αυτές οι επιρροές δεν επέδρασαν αισθητά στη λειτουργία (συμπεριφορά) του εγκεφάλου είναι σαν να αρνείται ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος υπέστη καν εξέλιξη.⁷

Πράγματι, με τον αριθμό των μελετών που αναφέρουν φυλετικές διαφορές στον εγκέφαλο να αυξάνεται, το επιχείρημα ότι η φυλετική επιλογή έχει δημιουργήσει δύο είδη ανθρωπίνων εγκεφάλων –ανδρικό και γυναικείο– μοιάζει ολοένα ισχυρότερο.⁸ Να είχε τελικά δίκιο ο Τζον Γκρέι όταν είπε ότι οι άνδρες κατάγονται από τον Άρη και οι γυναίκες από την Αφροδίτη; Κάποιοι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι, παρόλο που οι μέσες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι άνδρες και οι γυναίκες σκέφτονται, νιώθουν και δρουν είναι μεμονωμένα μάλλον μικρές, ο συνολικός τους αντίκτυπος είναι βαθύς. «Ψυχολογικά, οι άνδρες και οι γυναίκες είναι σχεδόν διαφορετικά είδη», συμπέρανε ένας ακαδημαϊκός της Σχολής Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου του Μάντσεστερ.⁹ Αντίστοιχα, ο Κέιχιλ υπαινίσσεται ότι αυτό το φαινόμενο θυμίζει τον τρόπο με τον οποίο το άθροισμα πολλών μικρών διαφορών μεταξύ ενός Volvo και μιας Corvette –μια μικρή διαφορά στα φρένα εδώ, μια σχετική ανομοιότητα στα έμβολα αλλού– σχηματίζει δύο πολύ διαφορετικά είδη αυτοκινήτων.¹⁰ Ίσως να μην είναι τυχαίο το ότι το ένα από αυτά είναι ένα όμορφο, ασφαλές οικογενειακό αυτο-

κίνητο με αρκετό χώρο στο πορτμπαγκάζ για τα ψώνια, ενώ το άλλο είναι σχεδιασμένο να προσφέρει ισχύ και κύρος.¹¹

Αδιαμφισβήτητα, συχνά συμπεριφερόμαστε και μιλάμε με τρόπο που υποδηλώνει ότι τα φύλα είναι εκ διαμέτρου αντίθετα μεταξύ τους: στους άνδρες αρέσει αυτό, στις γυναίκες το άλλο. Στα καταστήματα παιχνιδιών, σειρές από (αληθινά ή εικονικά) ράφια προϊόντων, διαχωρισμένα ανάλογα με το φύλο, υποθέτουν ότι το βιολογικό φύλο του παιδιού αποτελεί ασφαλή ένδειξη του τύπου παιχνιδιών που θα το ενδιαφέρει. Σε υποτιθέμενη εναρμόνιση με τις φυλετικά καθορισμένες πιέσεις που διαμορφώθηκαν στο εξελικτικό παρελθόν μας, τα «αγορίστικα παιχνίδια» προωθούν τη σωματική δραστηριότητα, την κυριαρχία και τη δημιουργία. Παράλληλα, οι ροζ διάδρομοι μαγαζιών με λιγότερο βίαια παιχνίδια, όπως κούκλες, παιδικά οικιακά σκεύη και σετ καλλωπισμού, ενισχύουν τους δίδυμους πυλώνες της παραδοσιακής θηλυκότητας: τη φροντίδα και την ομορφιά.¹²

Κάποια σχολεία διαθέτουν ξεχωριστές τάξεις αρρένων και θηλέων, με τη σκέψη ότι το βιολογικό φύλο δημιουργεί χρήσιμες κατηγορίες διαφορετικών παιδαγωγικών αναγκών. Για παράδειγμα, το σλόγκαν ενός σχολείου αρρένων στην περιοχή μου –«Ξέρουμε από αγόρια»– υπονοεί ότι θα επικρατούσε ξαφνικά βαθιά σύγχυση εάν κάποια μέρα εμφανιζόταν στο σχολείο ένα κορίτσι περιμένοντας να κάνει μάθημα. «Μα εμείς ξέρουμε από αγόρια!» φαντάζεται κανείς να αναφωνούν απελπισμένα οι δάσκαλοι.

Παρομοίως, πολλά βιβλία, όπως το *Άνδρες από τον Άρη, γυναίκες από την Αφροδίτη*,¹³ ενισχύουν αυτή την ιδέα, ενώ άλλα υπόσχονται να εξηγήσουν γιατί *Οι άνδρες είναι σαν τις βάφλες – Οι γυναίκες είναι σαν τα μακαρόνια*,¹⁴ *Γιατί οι άντρες θέλουν σεξ κι οι γυναίκες χρειάζονται αγάπη*,¹⁵ *Γιατί οι άνδρες δεν ακούν κι οι γυναίκες δεν μπορούν να διαβάσουν χάρτες*,¹⁶ *Γιατί οι άνδρες δε σιδερώνουν*,¹⁷ και, ακόμα, *Γιατί οι άνδρες προτιμούν τις ρίγες και*

οι γυναίκες προτιμούν τα πουά.¹⁸ (Όντως βρίσκω τις ρίγες αντιπαθητικές.)

Όσον αφορά τον χώρο εργασίας, πολλοί σύμβουλοι «ποικιλότητας φύλων» θεωρούν δεδομένο ότι το βιολογικό φύλο αποτελεί χρήσιμη ένδειξη του είδους των προσόντων που φέρνουν οι υπάλληλοι στις επιχειρήσεις. Προκειμένου να αυξήσουν το ποσοστό εκπροσώπησης των γυναικών στις υψηλότερες διοικητικές θέσεις προτείνουν στους εργοδότες να «εκμεταλλευτούν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των ανδρών και των γυναικών».¹⁹ Σύμφωνα με το επιχείρημα αυτό, το να έχεις σχεδόν αποκλειστικά άνδρες ως ανώτατα διευθυντικά στελέχη είναι σαν να προσπαθείς να σκουπίσεις με εννέα φαράσια και μία σκούπα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το *Work with me: The 8 blind spots between men and women in business*,²⁰ που δέχτηκε καλές κριτικές από το *Forbes* και τον *Economist*.²¹ Σε αυτό, οι συγγραφείς Μπάρμπαρα Άνις και Τζον Γκρέι υποστηρίζουν ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να αναπτύξουν «φυλετική ευφυΐα», δηλαδή καλύτερη κατανόηση των διαφορετικών αντιλήψεων και αναγκών μεταξύ ανδρών και γυναικών και μεγαλύτερη εκτίμηση για το έμφυτο γυναικείο ταλέντο στην ομαδικότητα, τη συνεργασία, το ένστικτο και την κατανόηση, στοιχεία που εξισορροπούν ιδανικά την ανδρική επαγγελματική συμπεριφορά, η οποία είναι εγγενώς ανταγωνιστική, προσηλωμένη στους στόχους και, μερικές φορές, στερείται κοινωνικής ευαισθησίας.

Όταν αντιλαμβανόμαστε τους άνδρες και τις γυναίκες ως φύλα που αλληλοσυμπληρώνονται κατ' αυτό τον τρόπο, είναι λογικό να ψάχνουμε για μία μοναδική, βασική αιτία που δημιουργεί αυτό τον διαχωρισμό μεταξύ τους. Εάν σκέφτεστε την ορμόνη που ξεκινάει από T, δεν είστε μόνοι. Εδώ και καιρό, η τεστοστερόνη κατέχει δεσπόζουσα θέση στις αναλύσεις των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων, πράγμα που συνεχίζε-

ται μέχρι σήμερα. Για παράδειγμα, στο πρόσφατο βιβλίο του *Testosterone: Sex, power, and the will to win*, ο νευροεπιστήμονας Τζο Χέρμπερτ από το Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ δεν αφήνει στους αναγνώστες του περιθώρια να υποτιμήσουν την ισχύ της:

Στο τέλος κάθε συζήτησης με αντικείμενο την επίδραση της τεστοστερόνης στην ιστορία της ανθρωπότητας, με όλη την πολύπλευρη και δυναμική περιπλοκότητα που τη χαρακτηρίζει, καταλήγουμε πάντα σε μια απλή διαπίστωση: ότι χωρίς τεστοστερόνη δε θα υπήρχε καν ανθρωπότητα.²²

Αυτό κι αν είναι συμπέρασμα που εμπνέει τον σεβασμό που αρμόζει στους όρχεις... τουλάχιστον μέχρι να συνειδητοποιήσει κανείς ότι το ίδιο ισχύει και για το οιστρογόνο, τον άνθρακα, και ακόμα και για το πιο βαρετό στοιχείο από όλα, το άζωτο. Όπως και να 'χει – Σεξ! Ισχύς! Πάθος για νίκη! Όπως εξηγεί ο Χέρμπερτ, ακριβώς αυτές είναι οι ανδρικές ιδιότητες που, σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε για το εξελικτικό μας παρελθόν, ήταν απαραίτητες για την αναπαραγωγική επιτυχία των ανδρών.²³ Η έκρηξη τεστοστερόνης στα έμβρυα κατά τη διάρκεια της κύησης τους παίζει κομβικό ρόλο στην ανάπτυξη των ανδρικών γεννητικών οργάνων. Η σταθερή αύξηση της τεστοστερόνης κατά την εφηβεία οδηγεί στη δημιουργία σπέρματος και την εμφάνιση δευτερευόντων ανδρικών χαρακτηριστικών, όπως αυξημένη μυϊκή μάζα, γένια και φαρδείς ώμους. Δε θα ήταν άραγε λογικό η τεστοστερόνη να είναι και αυτή που κάνει τους άνδρες *αρρενωπούς*,²⁴ ο ψυχολογικός εκείνος παράγοντας που καθιστά τους άνδρες *έτσι*, και τις γυναίκες, στις οποίες έχει μειωμένη παρουσία, *αλλιώς*; Η τεστοστερόνη, ως η ορμονική ουσία του ανδρισμού, θα φρόντιζε ούτως ώστε η λαχτάρα για συνουσία, το πάθος με την εξουσία και η επιθυμία για νίκη να αναπτύσσονται πολύ πιο έντονα στο φύλο το οποίο θα ευνοού-

νταν αναπαραγωγικά από αυτά στο εξελικτικό μας παρελθόν.

Όλοι ξέρουμε τι συνεπάγεται αυτό για την ισότητα των φύλων στον εργασιακό χώρο, δεδομένου του πολύ υψηλότερου μέσου ποσοστού τεστοστερόνης στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες. Το ευρύτερο φάσμα δυνατοτήτων αναπαραγωγής των ανδρών συνεπάγεται ότι, «σε ολόκληρη την ιστορία της ύπαρξής τους, οι άνδρες ακολουθούν μια στρατηγική υψηλότερου ρίσκου και διακυβεύματος από αυτή των γυναικών», όπως το περιέγραψε ένας ακαδημαϊκός.²⁵ Αν η τεστοστερόνη, λοιπόν, είναι αυτή που γεννά τη λαχτάρα για περιπέτεια, τι σημαίνει αυτό για τις ελπίδες μας για φυλετική ισότητα; Ασφαλώς και θα πρέπει να εκτιμούμε τα ιδιαίτερα προτερήματα που αναπτύσσουν οι γυναίκες χάρη στον χαμηλού ρίσκου τρόπο ζωής τους. Με τις παγκόσμιες οικονομίες να δυσκολεύονται να ανακάμψουν από την επιπόλαιη ανάληψη ρίσκων που οδήγησε στη διεθνή οικονομική κρίση, κάποιοι σχολιαστές αναρωτιούνται μήπως υπάρχει «υπερβολικά πολλή τεστοστερόνη» στη Γουόλ Στριτ,²⁶ κι εκφράζουν την ανάγκη για περισσότερες γυναίκες στον χώρο της οικονομίας. Άλλωστε, σε μια γυναίκα με μόλις μία σταγόνα τεστοστερόνης στο αίμα της, τα ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια και τα περίπλοκα πιστωτικά παράγωγα δε φαντάζουν εξίσου ακαταμάχητα. Υπάρχει, όμως, και άλλη πλευρά σε αυτό το επιχείρημα. Εάν, χάρη στη βοήθεια της εξέλιξης, η ύπαρξη τεστοστερόνης κάνει ένα φύλο περισσότερο προδιατεθειμένο να αναλαμβάνει ρίσκα και να βγαίνει μπροστά, τότε είναι λογικό αυτό το φύλο να έχει μεγαλύτερη επιθυμία να ανοιχτεί επιχειρηματικά, να αγωνιστεί στη Formula 1 ή να ονειρεύεται θέση ισχύος τέτοια που να του επιτρέπει κάθε μέρα να ουρλιάζει «Τζόουνς, απολύεσαι!» Ο Ντιπρέ εξηγεί τις συνέπειες αυτές ως εξής:

Εάν η αναζήτηση κύρους θεωρείται ως μια άλλη μορφή ανα-

παραγωγικής επιτυχίας στους άνδρες, τότε έχουμε επιτέλους εντοπίσει τον βιολογικό λόγο για τον οποίο οι γυναίκες έχουν πολύ χαμηλότερη κοινωνική υπόσταση. Ας αφήσουμε το κυνήγι του κύρους στους άνδρες, για να μπορούν οι γυναίκες να αφιερωθούν εξ ολοκλήρου στη σημαντική υπόθεση της διατήρησης της νεότητάς τους.²⁷

Είναι αλήθεια ότι, κατά κανόνα, δε συνηθίζουμε να αφήνουμε τους επιστημονικούς νόμους της φύσης να ορίζουν το πώς *θα έπρεπε* να είναι τα πράγματα. Απλώς και μόνο επειδή ένας επιστήμονας ισχυρίζεται πως κάτι είναι «φυσικό», όπως η ανδρική βία ή ο βιασμός, αυτό προφανώς δε σημαίνει ότι πρέπει να το αποδεχόμαστε, να το υποστηρίζουμε ή να το επιβάλλουμε. Από την άλλη, αυτό δε σημαίνει και ότι η επιστήμη δεν έχει τίποτα να συνεισφέρει στον δημόσιο διάλογο και τις βλέψεις της κοινωνίας.²⁸ Παρότι οι επιστημονικοί ισχυρισμοί δε μας λένε πώς *θα έπρεπε* να είναι η κοινωνία μας, αφού αυτό είναι κάτι που οφείλουν να το υπαγορεύουν οι αξίες μας, μπορούν να μας υποδείξουν πώς να δρούμε σύμφωνα με τις αξίες αυτές και τι είδους καταστάσεις είναι εφικτές.²⁹ Όπως επισημαίνει η φιλόσοφος Τζινέτ Κένετ του Macquarie University, εάν μια κοινωνία ισότητας δεν αποτελεί «πραγματική δυνατότητα για πλάσματα σαν εμάς [...], τότε, δεδομένου ότι στο “θα έπρεπε” υπονοείται και ένα “μπορεί”, υπονομεύονται όλα μας τα ιδανικά και οι απαιτήσεις για ισότητα».³⁰ Αν είναι συνήθως μόνο στη φύση των ανδρών να παίζουν με συγκεκριμένα παιχνίδια, να θέλουν να απασχολούνται σε ορισμένους επαγγελματικούς τομείς, να είναι διατεθειμένοι να θυσιάσουν την οικογένειά τους και να πάρουν τα ρίσκα που απαιτούνται για να φτάσουν στην κορυφή, τότε αυτό αποτελεί ένδειξη του είδους της κοινωνίας στην οποία είναι εύλογο να αποσκοπούμε. Για παράδειγμα, ο Στοτ φροντίζει να μας καθησυχάσει ότι τα συμπεράσματά του

σχετικά με την επίδραση που έχει ακόμη το εξελικτικό μας παρελθόν στο ενδιαφέρον των κοριτσιών για τη βιολογία ή τη μηχανική «δε σημαίνει, φυσικά, ότι οι γυναίκες της σύγχρονης κοινωνίας θα πρέπει να περιορίζονται στους παραδοσιακούς τους ρόλους». Τονίζει ότι οι άνθρωποι πρέπει να είναι ελεύθεροι να κάνουν μη στερεότυπες επαγγελματικές επιλογές. Πιστεύει, όμως, ότι τέτοιες επιλογές δε θα γίνονται ποτέ με μεγάλη συχνότητα, κι ότι οι πρωτοβουλίες για την ισότητα της συμμετοχής των γυναικών σε υψηλότερα αμειβόμενα επαγγέλματα των θετικών επιστημών «αρνούνται τη βιολογία και τη φύση του ανθρώπου».³¹

Αυτή η δήλωση είναι μια ένδειξη της μεγάλης ευθύνης που κουβαλούν στις πλάτες τους όσοι ενστερνίζονται τη συγκεκριμένη άποψη για τα φύλα: θα πρέπει να είναι οι αγγελιαφόροι της δυσάρεστης, αλλά αδιάψευστης, αλήθειας. Η αρχή της ισότητας των φύλων –το ότι κανείς δε θα έπρεπε να στερείται ευκαιριών με μόνο κριτήριο τα γεννητικά όργανα που τυχάινει να έχει χωμένα στο εσώρουχό του– είναι καλά εδραιωμένη στις σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες. Προφανώς, τα μέλη στις παραδοσιακές βρετανικές λέσχες κυρίων είχαν πέσει σε βαθύ ύπνο όσο λάμβανε χώρα και κατοχυρωνόταν νομοθετικά αυτή η κοινωνική αλλαγή. Εάν όμως τα φύλα διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ τους, τότε αυτή η ισότητα ευκαιριών δε θα επιφέρει ποτέ πραγματική ισότητα. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι, «αν οι διάφορες ψαλίδες και στον χώρο της εργασίας αλλά και έξω από αυτόν μπορούσαν να συνοψιστούν με μία λέξη, αυτή δε θα ήταν “μεροληψία” αλλά “τεστοστερόνη”»³² ότι οι εξελικτικά διαμορφωμένες διαφορές μεταξύ των δύο φύλων όσον αφορά την ανάληψη ρίσκων είναι «ένα από τα κύρια αίτια της διαφοροποίησης των φύλων στον εργασιακό χώρο»³³ και ότι, αντί να ασχολούμαστε με τα ξεχωριστά ροζ και μπλε ράφια στα καταστήματα παιχνιδιών, θα έπρεπε να σεβαστούμε «τις

βασικές και έντονες διαφορές»³⁴ που υφίστανται στα είδη των παιχνιδιών με τα οποία τα αγόρια και τα κορίτσια προτιμούν να παίζουν, και «να αφήσουμε τα αγόρια να συμπεριφερθούν σαν αγόρια και τα κορίτσια σαν κορίτσια».³⁵

Αυτό είναι ο Τεστοστερονόσαυρος Ρεξ: αυτή η γνωστή, πιστευτή και δυνατή ιστορία σχετικά με τα φύλα και την κοινωνία. Συνυφαίνει ισχυρισμούς για την εξέλιξη, τον εγκέφαλο, τις ορμόνες και τη συμπεριφορά, προσφέροντας μια λιτή και ελκυστική εξήγηση των επίμονων και, φαινομενικά, αξεπέραστων κοινωνικών διαφορών μεταξύ των φύλων. Ο Τεστοστερονόσαυρος Ρεξ μοιάζει αήττητος. Όποτε συζητάμε το σοβαρό θέμα των φυλετικών ανισοτήτων και το πώς να τις καταπολεμήσουμε, αυτός και οι όρχεις του δεσπόζουν απειλητικά, κι ως τον αγνοούμε. *Τι γίνεται όμως με τις διαφορές που έχουμε αναπτύξει, τις ανομοιοότητες μεταξύ του ανδρικού και του γυναικείου εγκεφάλου; Τι γίνεται με όλη εκείνη την ανδρική τεστοστερόνη;*

Αν, όμως, το ψάξει κανείς σε βάθος, θα διαπιστώσει ότι η απόρριψη του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ δε συνεπάγεται απαραίτητα και άρνηση της εξέλιξης, της ύπαρξης διαφορών ή της βιολογίας. Αντιθέτως, η αποδοχή τους αποτελεί τη βάση για την απόρριψη της θεωρίας αυτής. Μέσα από το βιβλίο αυτό θα φανερωθεί το πόσο επανειλημμένα λανθασμένος είναι ο Τεστοστερονόσαυρος Ρεξ. Ο τρόπος με τον οποίο κατανοείται επιστημονικά σήμερα η δυναμική των σεξουαλικών επιλογών, των επιδράσεων του φύλου στον εγκέφαλο και τη συμπεριφορά, της σχέσης μεταξύ τεστοστερόνης και συμπεριφοράς, καθώς και της επίδρασης του εξελικτικού παρελθόντος μας στο μέλλον υπονομεύει τη θεωρία του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ.

Δε χωράει αμφιβολία ότι η διαδικασία της φυσικής επιλογής διαμόρφωσε τους εγκεφάλους και τα σώματά μας. *Αν υπάρχουν καθόλου δημιουργιστές φεμινιστές στον κόσμο, μιας και αυτός*

ο συνδυασμός κοσμοθεωριών μοιάζει μάλλον απίθανος, εγώ σίγουρα δεν είμαι μία από αυτούς. Όπως, ωστόσο, εξηγώ στο πρώτο μέρος αυτού του βιβλίου, ονόματι «Παρελθόν», η γνωστή θεωρία της «Ευρύτερης Βιολογικής Εικόνας» σχετικά με τη φυλετική επιλογή τώρα φαντάζει πια πεπαλαιωμένη. Δεκαετίες έρευνας με αντικείμενο την εξελικτική βιολογία έχουν καταρρίψει τα βασικά αξιώματα, τα οποία κάποτε θεωρούνταν ότι έχουν καθολική εφαρμογή σε όλο το ζωικό βασίλειο, και, σύμφωνα με τα οποία, σκληρά εργαζόμενα αρσενικά χωρίς μεγάλη επένδυση στη διαδικασία αναπαραγωγής συναγωνίζονται για σεμνότυφα, στοργικά θηλυκά που, αντίθετα, θα επενδύσουν πολύ σε αυτήν. Η φυσική τάξη των φύλων αποδεικνύεται απροσδόκητα πολυποίκιλη, ενώ στην ιστορία της φυλετικής επιλογής προστίθενται και τα δικά μας ξεχωριστά ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Όπως θα φανεί στα πρώτα τρία κεφάλαια, εδώ και πολλά χρόνια, η επιστήμη αναθεωρεί και εξανθρωπίζει αυτή την εξελικτική ιστορία, με αποτέλεσμα να μην απομένουν πολλά από το παλιό παραμύθι που βρίσκεται στον πυρήνα του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ.

Στο «Παρελθόν» καταρρίπτεται η παλιά υπόθεση σύμφωνα με την οποία οι οικουμενικές αρχές της φυλετικής επιλογής οδηγούν αναπόφευκτα στην ανάπτυξη δύο ειδών ανθρώπινης φύσης, της θηλυκής και της αρσενικής. Το δεύτερο μέρος, που ονομάζεται «Παρόν», συνεχίζει να αιτιολογεί περαιτέρω αυτό το συμπέρασμα, προχωρώντας πέρα από το θέμα της σεξουαλικότητας. Φυσικά, στην εποχή μας όλοι συμφωνούμε ότι η «κληρονομικότητα» και η «ανατροφή» επιδρούν συνδυαστικά στην ανάπτυξή μας. Ωστόσο, σύμφωνα με τη θεωρία του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ, το βιολογικό φύλο είναι «βασική, ισχυρή και άμεση αιτία των ανθρώπινων συμπεριφορών».³⁶ Για αυτήν, το φύλο είναι πρωταρχικής σημασίας. Είναι ο διαχρονικός, αμετάβλητος πυρήνας από τον οποίο ξεδιπλώνεται είτε αρσενικό είτε

θηλυκό σχέδιο ανάπτυξης. Η εμπειρία του ατόμου παίζει δευτερεύοντα ρόλο στην πορεία διαμόρφωσης αρσενικού ή θηλυκού εγκεφάλου και της αντίστοιχης φύσης. Ασφαλώς, υπάρχει ποικιλία: δεν είναι όλες οι γυναίκες κι όλοι οι άνδρες ίδιοι. Παρ' όλα αυτά, μέσα στον «θόρυβο» των ατομικών διαφορών μπορεί να διακριθεί μια αρσενική και μια θηλυκή «ουσία», κάποια, δηλαδή, χαρακτηριστικά αρρενωπότητας και θηλυκότητας που είναι φυσικά, αμετάβλητα και διακριτά, παραμένουν अपαράλλαχτα στον χρόνο και ομοιόμορφα, ανεξαρτήτως της κάθε κουλτούρας, και έχουν ως βάση βαθιά ριζωμένους βιολογικούς παράγοντες.³⁷ Όποτε λέμε ότι «έτσι είναι τα αγόρια», ή κατηγορούμε προοδευτικές απόψεις ως προσπάθειες να πάμε «κόντρα στη φύση», υπονοείται ότι πράγματι υπάρχουν συγκεκριμένες «ουσίες» στις οποίες αποσκοπεί η διαδικασία της εξέλιξης.³⁸

Όπως, όμως, θα γίνει εμφανές στα Κεφάλαια 4 και 5, παρότι τα γενετικά και ορμονικά στοιχεία του φύλου σίγουρα επηρεάζουν την ανάπτυξη και λειτουργία του εγκεφάλου –αφού ο άνθρωπος δεν είναι κενό, άφυλο ον–, δεν είναι παρά μόνο λίγοι από τους παράγοντες που αλληλεπιδρούν σε αυτές. Είμαστε ένα είδος που έχει, φυσικά, προσαρμοστεί στο περιβάλλον του, αλλά το οποίο παραμένει ασυνήθιστα προσαρμόσιμο. Πέρα από τα γεννητικά όργανα, το φύλο είναι εντυπωσιακά δυναμικό, αφού όχι απλώς επηρεάζεται από κοινωνικές κατασκευές, αλλά εξαρτάται από αυτές. Το φύλο δε μας εξοπλίζει με αρσενικούς ή θηλυκούς εγκεφάλους, ούτε με μια αρσενική ή θηλυκή φύση. Δεν υπάρχουν κάποια θεμελιώδη αρσενικά και θηλυκά χαρακτηριστικά – ούτε καν αυτά της ανάληψης κινδύνων και της ανταγωνιστικότητας που συχνά καλούνται να εξηγήσουν γιατί οι άνδρες έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να σκαρφαλώσουν στην κορυφή της ιεραρχίας.

Τι συνεπάγονται όλα αυτά για την τεστοστερόνη; Πώς γίνε-

ται αυτή να δημιουργεί τον ανδρισμό όταν δεν υπάρχει ένας μόνο τύπος άνδρα, ούτε ένας πυρήνας κοινός σε όλα τα αρσενικά; Η τεστοστερόνη επηρεάζει τον εγκέφαλο, το σώμα και τη συμπεριφορά μας. Ωστόσο, στο Κεφάλαιο 6 θα καταστεί σαφές ότι η τεστοστερόνη δεν είναι, όπως πολλοί πιστεύουν, εκείνη η ισχυρή, ορμονική πηγή της ανταγωνιστικής, ριψοκίνδυνης αρρενωπότητας που ορίζει έναν άνδρα. Όπως καταλήγει, λοιπόν, το Κεφάλαιο 7, ενώ μάλλον αληθεύει ότι αυτοί που προκάλεσαν την παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν πράγματι κυρίως άνδρες, οι ισχυρισμοί που έχουν γίνει τελευταία της μόδας, ότι δηλαδή «η τεστοστερόνη φταίει» και ότι μεγαλύτερη «ενδοκρινική ποικιλία»³⁹ θα μας σώσει, είναι εξαιρετικά παραδείγματα του τι συμβαίνει όταν το προβληματικό σκεπτικό του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ εφαρμόζεται στην έρευνα και τον δημόσιο διάλογο.

Τι πρέπει να συμπεράνουμε, λοιπόν, από αυτή τη νέα και εξελισσόμενη επιστημονική κατανόηση των σχέσεων μεταξύ φύλου και κοινωνίας, και πώς μπορούμε να την αξιοποιήσουμε;

Αυτές τις δυνατότητες πραγματεύεται το τελευταίο τμήμα του βιβλίου, το «Μέλλον». Ο θάνατος του Τεστοστερονόσαυρου Ρεξ και η άφιξη του επιστημονικού διαδόχου του θα πρέπει να μεταβάλουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τις προοπτικές κοινωνικής αλλαγής. Σύμφωνα με το τελευταίο κεφάλαιο, δεν μπορούμε πια να θεωρούμε ότι, κηρύσσοντας τις διαφορές φύλου ως «βιολογικές», «έμφυτες» εκδηλώσεις ιστορικών φυλετικών προσαρμογών, κοινών σε κάθε πολιτισμό, σημαίνει και ότι δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από αυτές. Επομένως, τι θέλουμε ως κοινωνία;

Αναμφίβολα, ο Τεστοστερονόσαυρος Ρεξ, παρά τη σφοδρή επίθεση που θα δεχθεί μέσα από αυτό το βιβλίο, θα επιβιώσει,

και, σαν ταριχευμένο κατοικίδιο που εξακολουθεί να είναι παρόν και μετά τον θάνατό του, θα συνεχίσει να ζει στη φαντασία του κόσμου και της επιστήμης. Ωστόσο, ας ελπίσουμε ότι η επίθεση αυτή θα τον αφήσει βαριά τραυματισμένο – ή ότι θα του καταφέρει, έστω, μια μικρή γρατσουνιά.

Στ' αλήθεια, πάντως, ο Τεστοστερονόσαυρος Ρεξ είναι εξαφανισμένο είδος. Διαστρεβλώνει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον μας, αποπροσανατολίζει την επιστημονική έρευνα και ενισχύει ένα καθεστώς ανισότητας. Είναι ώρα να τον αποχαιρετήσουμε και να πάμε παρακάτω.

Πολλοί πιστεύουν ότι το φύλο κάθε ατόμου είναι ένας θεμελιώδης παράγοντας της ανθρώπινης ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτή την πολύ γνώριμη ιδέα, οι διαφορές μεταξύ των φύλων ορίζονται βάσει πρότερων πεποιθήσεων – οι γυναίκες είναι πιο επιφυλακτικές και επικεντρωμένες στη μητρότητα, ενώ οι άνδρες επιδιώκουν να έχουν στάτους ώστε να προσελκύουν συντρόφους. Σε κάθε γενιά, οι ορμόνες αλλά και η διαφορά του ανδρικού και του γυναικείου εγκεφάλου συνεχίζουν να ενισχύουν αυτές τις διαφοροποιήσεις, προκαλώντας έτσι ανισότητες στη σύγχρονη κοινωνία.

Στον ΜΥΘΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ, η ψυχολόγος Κορντίλια Φάιν εξηγεί με σαφήνεια γιατί οι ρόλοι του παρελθόντος και του παρόντος δεν είναι παρά υποθέσεις για το μέλλον, αποκαλύπτοντας την ύπαρξη μιας πιο δυναμικής κατάστασης όπως αυτή παρουσιάζεται ύστερα από έρευνες στους τομείς της εξελικτικής επιστήμης, της ψυχολογίας, της νευροεπιστήμης, της ενδοκρινολογίας και της φιλοσοφίας. Χρησιμοποιεί ιστορίες από την καθημερινότητα και την κοινή λογική για να σπάσει τα στερεότυπα. Για παράδειγμα, η τεστοστερόνη δεν είναι η ισχυρή ορμονική ουσία της ανδροπρέπειας, ενώ οι υποτιθέμενες προτιμήσεις κάθε φύλου, από τα παιχνίδια μέχρι την ανάληψη οικονομικών ρίσκων, δεν υπάρχουν παρά στο μυαλό μας.

**Ο ΜΥΘΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ ΑΝΑΣΚΕΥΑΖΕΙ
ΒΑΘΙΑ ΡΙΖΩΜΕΝΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΕΙ
ΜΙΑ ΙΣΟΤΙΜΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΟ
ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ, ΩΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.**

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2852-9

9 786180 128529

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 20808

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η